

НОВИ ИДЕИ В ПРОБЛЕМАТИКАТА НА МАСОВОТО ПОВЕДЕНИЕ

Красимира Йонкова

Човек винаги изпитва известно безпокойство, когато се изправи пред необходимостта да изложи същността на нечии идеи. Има автори, които могат да бъдат опростени – поради тривиалността на мисълта и само външната сложност на формата. Обаче в книгата "Социална психология на масовото поведение" на проф. д-р Дончо Градев сложностите и неравностите на научния синтез са почти винаги съществени, защото отговарят на това, което авторът открива в самата природа на масовите явления. Тя е подход към тях, отношение и метод, който си поставя за цел да ги постигне такива, каквито са – сложни, противоречиви, а понякога и ирационални.

Внезапното ускорение на преобразуванията в нашето общество налага критично преосмисляне на социално-психологическите знания, което води до ново осъзнаване на закономерностите, ръководещи обществото и човека. Вече не е достатъчно явленията да бъдат изследвани само от гледна точка на техните взаимоотношения и взаимна обусловеност, а и в движението и промяната им – изискване, безспорно повлияно от практическата необходимост и необходимостта да се отговори на социалните очаквания.

Проблематиката на масовото поведение е тясно свързана с контекста на промените в социалния живот, поради което винаги ще се нуждае от

преосмисляне и актуализиране. В центъра на изследователския интерес стоят масовите явления, схванати като "поведенчески форми на индивидуална активност, съществуваща извън ритъма на рутинното всекидневие, регулирано от институционално поведенческите правила и отношения". Живата реалност и резултатите от многобройни авторитетни търсения в тази област, са неизчерпаемият извор на познание и идеи за автора. Вероятно научният му интерес се подхранва и от неговата изострена чувствителност към психологическите измерения на обществените явления – от книгата пъха скритата загриженост за човека като цяло, за неговото значение и постъпки, за отношенията му с другите. Нещо повече, вниманието като че ли тенденциозно се насочва към анализ на опези сили, които го тласкат към конструктивни преобразувания на масово-поведенческата динамика, карат го да търси нови решения в ситуации на бедствия и заплахи с цел да съхрани жизнената си стратегия. Подобна перспектива има не само хуманно, но и модерно звучене в проблематиката на масовото поведение.

Една от най-важните задачи на всеки интерпретатор на определен текст (и още повече на определено научно произведение), за да го изпрати на подходящия адрес, е да го разположи в интелектуалната традиция и да го свърже с неговите наследници. Първата от тези задачи е

почти излишна за книгата "Социална психология на масовото поведение", защото сам авторът е изследвал едва ли не всички възможни теоретико-емпирични предпоставки за да изгради своите мисловни конструкции. Но той не прави само констатации, защото те не могат да дадат решение, нито дори да предложат точна изследователска програма; той дава определена насока за творчески размисъл. В книгата могат да се открият пролегомени към всякакъв вид упражняване на аналитичните способности: от анализ на интроспекцията до необходимия експериментален анализ на масовите поведенчески форми. Именно на това ниво критичната преценка на автора придобива своето пълноценно значение. Това е така, защото научните факти сами по себе си, колкото и силни да са, не създават голямата творба, макар че са основата и пространството, върху които той изгражда своя научен конструкт. Силата на творбата зависи от авторовото умение да съпоставя и уравнивява тези факти, да създава необходимата съразмерност и научна правдоподобност на цялостния феномен, т. е. да го "облича" в свои идеи и форми. В това отношение книгата е безспорно впечатляваща: с широтата на емпиричната база на анализа и иновационната си теоретична ориентация на обяснение добавя нови и обогатява съществуващите дефиниции, класификации и механизми на разпространение на масовите яв-

ления.

И читателят дълбоко се потапя в движението на идеите... Самото движение на фразата и аргументацията изисква от него да се откаже от удобната ленивост на мисленето и предразсъдъците си, защото няма компромис със стила и търсене на елегантен изказ, защото авторът отказва да жертва сложността на съответния проблем поради подобни съображения. Достойно признание обаче заслужава и фактът, че професорът не налага, не ограничава свободата на мисълта на читателя, а като че ли "внимаваш" тя да не "замръзва" в думи и интелектуална категоризация – подход, който има висока стойност на всички нива и във всяка област, подход, иманентно съблюдаващ постоянния контрол на идеите от фактите и на фактите от идеите.

Изключително прецизна по отношение на подбора от научни факти, в по-конкретен съдържателен план монографията с амбициозно представяне на широк кръг от относително самостоятелни масовоповеденчески феномени. Авторът пише за неща, които добре познава, или най-малкото, е подложил на старателно и строго проучване. Наблюдателен и прощитковен, той показва остро чувство за съвременното, характерното и динамиката във функционирането на явления като: тълпите, социалните движения, ситуативните безредици, протестите и сродните им епизоди като паниките и масовите психози, слухо-

вете и социалните промени.

В структурно отношение посочените измерения на масовото поведение като форми на индивидуална активност, са обособени в четири относително самостоятелни глави.

В центъра на изследователския интерес най-напред са поставени ранните опити (от края на XIX – началото на XX в.) за обяснение на масовото поведение, когато то получава първите си теоретични интерпретации в концептуалните рамки на идеята за психология на тълпата. Възгледите на авторите от т. нар. "Романска психологическа школа" с основен представител Густав Льобон, както и последващата динамика на подходите към масовото поведение, са подложени на задълбочена интерпретация и критическа преценка. По-нататък вниманието се насочва към промените в психологическото равновесие на всекидневието, породени от реални бедствени ситуации или фиктивни заплахи. Феномени като паника и ситуативен "шок", апатия и вина, се изследват от гл. т. на екстремното поведение в ситуации на опасност; систематизират се данни, насочващи към изграждане на конструктивно поведение в бедствени ситуации.

По особено заинтригуващ начин е представена и темата за слуховите като разновидност на масовото поведение. Прегледът на идеите и тълкуванията, засягащи механизмите на възприемане и предаване на слухо-

вата информация, показва многообразието от фактори, влияещи в една или друга степен на този процес. При анализа на многобройните определения, класификации и механизми за разпространение на слуховете, авторът проявява дълбоката толерантност на големия учен към правото и на другите автори да мислят и да достигат истинно познание.

В последната глава се акцентува върху връзката на масовото поведение с темата за социалните проблеми като част от възможните човешки усилия, насочени към разрешаването им. Съществено място тук заема въпросът за степента на полезния ефект, който предизвиква тази форма на социална активност. Анализът е направен както от позициите на социалната психология, така и на социологията, без да се дава приоритет нито на една от двете дисциплини. Това положение потвърждава основния авторов замисъл за по-активно прилагане на възможностите на

междудисциплинното изследване в областта на масовата психология.

При състоянието на съвременната ни социална психология книгата на проф. д-р Дончо Градев придобива високата стойност на стъпало (етап) в интерпретацията на фундаменталните проблеми на масовата психология. Не само поради приноса на нов материал, или поради следствията, които имат непосредствено значение в съответната научна област. В нея интелектуалната традиция намери по-нататъшното си развитие в светлината на оригиналното и актуалното; тя не се отрича или ограничава, а напротив, вдъхва ѝ се живот с възможности за перспектива.

Книгата "Социална психология на масовото поведение" представлява всеъmien интерес и за широкия кръг читатели, които, дори и да нямат специални научни интереси, притежават необходимата познавателна нагласа за обогатяване на собствената си култура.

NEW IDEAS ON THE PROBLEM AREA OF THE PUBLIC BEHAVIOR

Krasimira Ionkova

Summary

In this article is presented the book "Social psychology of the public behavior" by the famous psychologist Proff. Dr. Doncho Gradev. It is an ambitious research for presenting a total scene of the variable incarnations of the psychosocialistic phenomena. A scientific analyze of the different varieties of the public behavior is made: the crowds, the social movements, protests and other episodes of that social kind as well as panic, gossips and public psychosis.

In the monography the theme of the public behavior is analyzed not only by the position of the social psychology but also by the position of the sociology, not giving the importance to one of the both sciences.

The ideas are fundamental, which makes the book an important introduction for the specialists. For the non-specialist it would be a hopeful criteria for solving the psychological problems of human.